

Målnummer:	Ö3190-02	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2004-12-17		
Rubrik:	Fråga om en konkursförvaltare haft rätt att avstå (abandonera) egendom till förmån för konkursgäldenären och om konkursförvaltaren i så fall kunnat återta beslutet.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 3 kap. 3 § konkurslagen (1987:672)• 7 kap. 8 § konkurslagen (1987:672)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1996 s. 46• NJA 1999 s. 777		

REFERAT

D.O.-N. försattes i konkurs den 20 juli 2000. Han ägde då fastigheterna Alvesta Lönashult 1:15 och 1:17. Den 13 februari 2001 meddelade konkursförvaltaren kreditgivarna att han beslutat att inte vidta några fler åtgärder såvitt avsåg fastigheterna, vilket innebar att konkursgäldenären själv i fortsättningen ansvarade för fastigheterna. D.O.-N. underrättades om konkursförvaltarens ställningstagande genom kopia av brevet. Den 27 maj 2002 begärde konkursförvaltaren att fastigheterna skulle säljas exekutivt.

Kronofogdemyndigheten i Kalmar

Kronofogdemyndigheten i Kalmar (kronofogden Sven Mårtensson) godtog konkursförvaltarens ansökan om exekutiv försäljning av fastigheterna och fann i beslut den 19 juli 2002 av D.O.-N. framställd begäran om omprövning ej föranleda rättelse av det tidigare ställningstagandet.

Kalmar tingsrätt

D.O.-N. överklagade vid Kalmar tingsrätt och yrkade att kronofogdemyndighetens beslut skulle upphävas och att tingsrätten skulle besluta om inhibition av vidare verkställighet.

Som grund för sitt yrkande åberopade D.O.-N. i första hand att konkursförvaltaren med stöd av berörda borgenärer och panthavare samt tillsynsmyndigheten återlämnat fastigheterna till gäldenären, vilket medfört att de ej längre ingick i konkursboet.

Tingsrätten avslog den 29 juli 2002 begäran om inhibition och i slutligt beslut den 14 augusti 2002 lämnade tingsrätten (rådmannen Lars Forssén) överklagandet utan bifall.

Göta hovrätt

D.O.-N. överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle undanröja beslutet om exekutiv försäljning.

Hovrätten (hovrättsråden Göran Olsson, Lars Holm, referent, och Lena Bång) anförde i slutligt beslut den 22 augusti 2002 bl.a.

D.O.-N. har i huvudsak åberopat att konkursförvaltaren genom skriften den 13 februari 2001 underrättat honom om att han beslutat att abandonera

fastigheterna till förmån för honom och att såväl innehavarna av panträtt i fastigheterna som tillsynsmyndigheten i konkurser godkänt beslutet varför abandoneringen måste anses utgöra en bestående rättshandling. Han har vidare åberopat att fastigheternas värde inte är sådant att en exekutiv försäljning kan antas inbringa ett överskott samt att konkursförvaltaren den 20 mars 2002 till tingsrätten ingivit avslutningshandlingarna i konkursen.

Hovrätten gör följande bedömning.

Avgörande för utgången i målet är om konkursförvaltaren i den uppkomna situationen har rätt att återkalla sitt beslut att till förmån för gäldenären uppge fastigheterna.

Situationen är inte behandlad i lag och såvitt känt inte närmare behandlad i litteraturen (jfr Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6:e uppl. 1996, s. 427 f.) och innebär ett avsteg från huvudregeln i 3 kap. 3 § konkurslagen att i princip all gäldenärens egendom som tillhörde honom när konkursbeslutet meddelades omfattas av konkursen. Däremot finns i 3 kap. 9 § konkurslagen en bestämmelse som reglerar den situationen att konkursförvaltaren inte vill inträda i en vid konkursutbrottet pågående process. Egendom som omfattas av processen skall då inte anses tillhöra konkursboet. En sådan förklaring kan konkursförvaltaren återta under pågående rättegång (se NJA 1996 s. 46).

Bestämmelser om försäljning av fast egendom i konkurs finns i 8 kap. 6 § konkurslagen. Av ett äldre rättsfall, NJA 1946 s. 25, framgår att sedan en fastighet lämnats osåld i konkurs, och denna avslutats, ansågs behållning vid en efter konkursen verkställd exekutiv auktion inte vara en konkursboets tillgång.

Som framkommit är den aktuella situationen inte behandlad i konkurslagen och knappast förutsedd av lagstiftaren. Flera argument kan uppställas mot att likväl ge institutet en utsträckt verkan, åtminstone vad gäller fast egendom. Med hänsyn till den formbundenhet som gäller vid fastighetsöverlåtelser framstår det inte som rimligt att konkursboet formlöst, med bindande verkan, skulle kunna avstå från rätten att begära att fastigheten säljs enligt 8 kap. konkurslagen under den tid då konkursen består. Enligt 3 kap. 7 § andra stycket konkurslagen har panthavare trots konkursen rätt att få egendom, i vilken panträtt för viss fordran gäller, utmätt för fordringen. Det framstår som märkligt om dessa borgenärer under pågående generalexekution skulle vara tvungna att anlita sig av specialekution för de fall konkursförvaltaren skulle ha abandonerat egendomen. Inte heller gäldenärens intresse av att kunna lita på de besked han får talar med tillräcklig styrka för att en abandonering likväl skall vara oåterkallelig. Härvid får i stället beaktas att det vid konkursförvaltarens abandonering av egendom till konkursgäldenären inte är i vanlig mening fråga om en rättshandling mellan två parter med motstridiga intressen. Konkursförvaltarens uppgift är ju att utreda och avveckla gäldenärens konkurs med så gott resultat som möjligt och vad som kan fås ut kommer konkursgäldenärens borgenärer till godo. Att fastigheten säljs exekutivt kan egentligen därför inte anses strida mot gäldenärens berättigade intressen.

Mot bakgrund av det anförda finner hovrätten att konkursförvaltaren har haft rätt att med laga verkan återkalla sitt beslut att till förmån för gäldenären uppge fastigheterna.

Fastigheterna är således alltjämt tillhöriga konkursboet. Vid sådant förhållande är D.O.-N. inte behörig att föra talan mot kronofogdemyndighetens beslut (jfr NJA 1987 s. 13).

Med ändring av tingsrättens beslut avvisar hovrätten D.O.-N:s talan mot kronofogdemyndighetens beslut.

Högsta domstolen

D.O.-N. överklagade och yrkade att HD skulle undanröja hovrättens beslut och återförvisa målet till hovrätten.

Konkursboet bestred yrkandet.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Johan Arvidsson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut:

Skäl

D.O.-N. försattes i konkurs den 20 juli 2000. Han ägde då bl.a. fastigheterna Lönashult 1:15 och 1:17 i Alvesta kommun. Konkursförvaltaren meddelade i februari 2001 att han inte avsåg att vidta några fler åtgärder såvitt avsåg fastigheterna. Detta innebar enligt meddelandet bl.a. att konkursgäldenären själv fortsättningsvis ansvarade för fastigheterna. Konkursförvaltaren begärde den 31 maj 2002 exekutiv försäljning av fastigheterna. Frågan i målet är i första hand om fastigheterna ingår i konkursboet och D.O.-N:s överklagande av kronofogdemyndighetens beslut därmed, som hovrätten funnit, skall avvisas (jfr NJA 1987 s. 13).

Konkurs innebär att en gäldenärs samtliga borgenärer i ett sammanhang tvångsvis tar i anspråk gäldenärens samlade tillgångar för betalning av sina fordringar. Tillgångarna tas under konkursen om hand av konkursboet, som förvaltas av en eller flera förvaltare. Förvaltaren skall ta till vara borgenärernas gemensamma rätt och vidta alla de åtgärder som främjar en förmånlig och snabb avveckling av boet. Boets egendom skall enligt huvudregeln säljas så snart det lämpligen kan ske. Om fast egendom finns i boet, får förvaltaren enligt 8 kap. 6 § första stycket konkurslagen (1987:672) begära att den säljs exekutivt. I NJA 1946 s. 25 ansågs överskott som uppkommit vid exekutiv auktion som efter konkursens avslutande hållits på fast egendom som lämnats osåld i konkursen inte tillhöra konkursboet.

Sedan ett beslut om konkurs har meddelats får gäldenären enligt 3 kap. 1 § konkurslagen inte råda över egendom som hör till konkursboet. Till konkursboet räknas enligt 3 kap. 3 § konkurslagen i princip all egendom som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom under konkursen och som är sådan att den kan utmätas. Enligt 9 § första stycket samma kapitel har konkursboet en rätt, men inte en skyldighet, att överta en talan som konkursgäldenären väckt före konkursutbrottet om sådan egendom som hör till konkursboet. Om boet, trots att det har underrättats om rättegången, inte övertar gäldenärens talan, skall egendomen enligt bestämmelsen anses inte tillhöra konkursboet. I NJA 1996 s. 46 ansågs ett konkursbo kunna återta sin förklaring enligt 3 kap. 9 § konkurslagen att boet inte avsåg att överta gäldenärens talan.

Bestämmelserna i 3 kap. 9 § konkurslagen gäller endast de fall en rättegång pågår vid konkursbeslutet (se prop. 1986/87:90 s. 211 och 1975:6 s. 189) och reglerar inte situationen att konkursgäldenären under konkursen väcker en talan mot tredjeman. Gäldenären kan vara behörig att väcka en sådan talan om egendom som i och för sig är av beskaffenhet att kunna räknas till konkursboet, under förutsättning att konkursboet till gäldenären avstått sina anspråk på egendomen (se SOU 1944:10 s. 274, NJA II 1947 s. 159, Söderlund, Rättegångsbalken s. 291, Fitger, Rättegångsbalken 1 s. 11:20 och Walin m.fl., Konkurslagen 1 s. 153 f., jfr också NJA 1978 s. 347 I och II, 1991 C 153, 1998 C 74 och 1999 s. 777).

Ett konkursbo kan alltså, i vissa situationer, till gäldenären avstå från egendom som i och för sig är av beskaffenhet att kunna ingå i konkursboet, vilket får till följd att egendomen inte anses ingå i konkursboet och att konkursgäldenären blir berättigad att föra talan om egendomen. Det är emellertid en omdiskuterad

fråga om ett konkursbo har en generell möjlighet att till gäldenären avstå egendom och vilka rättsverkningar ett sådant avstående i så fall medför (se bl.a. Torgny Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996 s. 427 f. och Supplement 2004 till Sakrätt avseende lös egendom s. 38, Insolvensrättsligt Forum 1997 s. 58 ff., Insolvensrättsligt Forum 1999 s. 110 ff. och Marie Tuula, Rekonstruktion av företag inom insolvenslagstiftningens ramar s. 389 ff.).

De fastigheter som målet rör är taxerade som lantbruksenhet, tomtmark med byggnad, byggnadsvärde understigande 50 000 kr. Av utredningen framgår att fastigheternas produktionsinriktning är skogsbruk och jakt, att det på fastigheterna finns en omodern äldre bostadsbyggnad och att tomtmark endast utgör en liten del av fastigheternas areal. Oavsett om bostadsbyggnaden skulle kunna anses vara en privatbostad, är fastigheterna att anse som näringsfastigheter, se 2 kap. 13-14 §§ inkomstskattelagen (1999:1229). Enligt 2 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) skall ägande och brukande av en sådan näringsfastighet som avses i 2 kap. 14 § inkomstskattelagen alltid anses som näringsverksamhet.

Enligt 6 kap. 1 § konkurslagen får en gäldenär som är fysisk person inte under konkursen driva näringsverksamhet som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen. Överträdelse av förbudet är straffbelagt i 17 kap. 4 § konkurslagen. Det finns vissa undantag från förbudet i 6 kap. 1 § konkurslagen, bl.a. omfattar det inte jordbruksverksamhet. Sistnämnda paragraf ändrades senast i samband med införande av nu gällande bokföringslag, då det uttryckliga undantaget för jordbruksverksamhet tillkom. Dessförinnan hade paragrafen förbjudit endast näringsverksamhet som omfattades av den tidigare gällande bokföringslagen (1976:125), men inte sådan näringsverksamhet som omfattades av den tidigare gällande jordbruksbokföringslagen (1979:141), bl.a. skogsbruk (se prop. 1978/79:44 s. 33 ff. och 106 ff.). I den lagrådsremiss som föregick 1999 års bokföringslag (prop. 1998/99:130 bilagedelen s. 169) föreslogs att lagtexten i 6 kap. 1 § konkurslagen skulle förbjuda näringsverksamhet som skulle ha medfört bokföringsskyldighet enligt 1976 års bokföringslag. Lagrådet kritiserade denna hänvisning till tidigare lag (prop. 1998/99:130 bilagedelen s. 259-260) och föreslog att lagtexten i stället skulle innehålla ett uttryckligt undantag. Lagrådets påpekande ledde till att lagtexten fick sin nuvarande utformning. I författningskommentaren till den nya lydelsen av 6 kap. 1 § konkurslagen (prop. 1998/99:130 s. 441) uttalades att skälet till att förbudet dittills gällt endast näringsverksamhet som medfört bokföringsskyldighet enligt 1976 års bokföringslag framför allt varit att man inte velat att konkursen skall förhindra konkursgäldenären från att bedriva enskild jordbruksverksamhet. Tillkomsten av en ny bokföringslag - som omfattade även enskilda jordbrukare - hade inte gett anledning att ompröva det ställningstagandet.

Eftersom innehav och brukande av de aktuella fastigheterna är att anse som näringsverksamhet som inte kan anses vara jordbruksverksamhet, får D.O.-N. enligt 6 kap. 1 § konkurslagen inte så länge konkursen varar inneha eller bruka fastigheterna. Det kan under sådana förhållanden inte komma i fråga att tillägga konkursboets meddelande den 13 februari 2001 den innebörden att konkursboet med bindande verkan till D.O.-N. avstått fastigheterna. Konkursförvaltaren får därmed anses ha varit behörig att ansöka om försäljning av fastigheterna, som vid tidpunkten för begäran om försäljning måste anses alltjämt ha tillhört konkursboet. Som hovrätten funnit är D.O.-N. därmed inte behörig att föra talan mot kronofogdemyndighetens beslut. Hans överklagande skall därför avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Munck, Lennander, referent, Lundius, Nyström och Virdesten) meddelade den 17 december 2004 följande slutliga beslut:

Skäl

Frågan i målet är i första hand, om D.O.-N. är behörig att föra talan mot kronofogdemyndighetens beslut angående exekutiv försäljning av fastigheterna Alvesta Lönashult 1:15 och 1:17. Av avgörande betydelse för den frågan är huruvida fastigheterna ingått i hans konkursbo (jfr rättsfallet NJA 1987 s. 13). D.O.-N. har härvid åberopat att konkursförvaltaren har avstått - "abandonerat" - dessa till förmån för honom, medan konkursförvaltaren har invänt att han har återkallat sitt beslut. Vad HD därför har att inledningsvis ta ställning till är dels om konkursförvaltaren överhuvudtaget haft rätt att som ett led i förvaltningen av boet abandonera fastigheterna till D.O.-N., dels huruvida konkursförvaltaren har kunnat återta beslutet. Med "abandonering" avses här det förhållandet att en konkursförvaltare under pågående konkurs låter viss egendom utgå ur boet och i stället lämnar egendomen till gäldenären som därmed återfår råddigheten över denna.

Enligt 7 kap. 8 § konkurslagen åligger det förvaltaren att ta till vara borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt vidta alla de åtgärder som främjar en förmånlig och snabb avveckling av boet. Konkursförvaltarens huvuduppgift är således att tillgodose borgenärernas intressen genom en rationell och lönsam konkursförvaltning. I viktigare frågor skall han höra tillsynsmyndigheten och särskilt berörda borgenärer och han handlar under skadeståndsansvar. Den nuvarande regleringen i konkurslagen kan inte innebära att konkursförvaltaren skulle vara förhindrad att i en viss situation abandonera egendom, om han bedömer att detta utgör en ändamålsenlig förvaltningsåtgärd. Under en konkurs råder emellertid gäldenären inte över sin egendom, och konkursboet och konkursgäldenären kan redan av detta skäl inte betraktas som två skilda parter med möjlighet att utan lagstöd träffa bindande förmögenhetsrättsliga avtal sinsemellan. Utan sådant stöd kan därför en abandonering inte betraktas som en rättshandling som blir bindande för boet i förhållande till gäldenären medan konkursen fortfarande pågår.

Av det som nu anförts följer att konkursförvaltaren får anses ha haft rätt att återkalla sitt beslut att abandonera fastigheterna till D.O.-N. Konkursförvaltaren har därmed varit behörig att ansöka om exekutiv försäljning av fastigheterna, vilka vid tidpunkten för begäran måste anses alltjämt ha ingått i konkursboet. Som hovrätten funnit är D.O.-N. därför inte behörig att föra talan mot kronofogdemyndighetens beslut. Hans överklagande skall alltså avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Referenten, justitierådet Lennander tillade:

Som anförts i HD:s beslut avses här med "abandonering" det förhållandet att en konkursförvaltare under pågående konkurs låter viss egendom utgå ur boet och i stället lämnar egendomen till gäldenären som därmed återfår råddigheten över denna. Med abandonering avses således inte det förhållandet att gäldenären efter konkursens slut får tillbaka överbliven egendom, se t.ex. 10 kap. 4 § konkurslagen (1987:672) och rättsfallet NJA 1946 s. 25. Inte heller avses det fallet att pantsatt egendom under konkursen överläts till en panthavare, eftersom ett sådant förfarande bör ses som en form av pantrealisation.

Abandonering finns inte som ett erkänt rättsinstitut i svensk rätt. Frågan om en generell rätt för konkursförvaltaren att abandonera egendom synes överhuvudtaget inte ha föresvävat lagstiftaren (vilket bl.a. kan utläsas indirekt av det sätt på vilket 3 kap. 9 § och 8 kap. 6 § konkurslagen utformats). Företeelsen har inte heller berörts i den konkursrättsliga litteraturen förrän under de allra senaste åren. (Se t.ex. Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996, s. 427 f. och Insolvensrättsligt Forum 1997 s. 58 ff., där frågan diskuterades, samt Tuula, Rekonstruktion av företag inom

insolvenslagstiftningens ramar, 2 uppl. 2001 s. 283 ff., 435 ff. och Berglund, JT 1997-98 s. 40 ff.) Däremot finns ett abandoneringsinstitut på sina håll utomlands. Av de nordiska länderna är det endast Norge som har en särskild lagregel i ämnet, § 117 b i 1984 års Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven). Denna bestämmelse infördes genom Ot. prp. nr 26 (1998-99) och går ytterst tillbaka på en utredning från 1985. (Se NOU 1993:16 s. 67 ff. och 175 samt s. 186 ff., där Kjelstrups och Falkangers utredning återges. Se vidare nyssnämnda prop. s. 104 ff. och 236 f.) Det säger sig självt att det vid en diskussion om abandonering är naturligt att knyta an till den norska regleringen och så har också skett i den svenska debatten.

Då det gäller hur frågan om abandonering skall bedömas på grundval av nu gällande svensk rätt finns det vissa regler i konkurslagen - utöver 7 kap. 8 § och de grundläggande bestämmelserna i 3 kap. 1 och 3 §§ - som är av särskilt intresse.

Till att börja med kan nämnas 3 kap. 9 § första stycket, som avser det fallet att det då konkursen inleds pågår en rättegång mellan gäldenären och någon annan om sådan egendom som hör till konkursboet. I bestämmelsen anges att boet då får överta gäldenärens talan och att, om så inte sker, egendomen skall anses inte tillhöra konkursboet. En fråga av väsentlig betydelse för denna reglering är ansvaret för rättegångskostnaderna. Om konkursgäldenären fortsätter att på egen bekostnad processa om det kanske mycket osäkra rättsanspråk som tvisten gäller, kan det synas ligga nära till hands att han också får tillgodogöra sig det han vinner. Om däremot boet övertar talan övertar det också ansvaret för rättegångskostnaderna, även för sådana som hänför sig till tiden före övertagandet (se närmare Walin m.fl., Konkurslagen s. 155). I rättsfallet NJA 1996 s. 46 ansågs att konkursboet, under den tid processen pågick i samma instans, kunde återta sin förklaring att boet inte avsåg att överta gäldenärens talan i rättegången.

Även beträffande en rättegång som inleds under konkursen gäller numera enligt rättspraxis att boet skall beredas tillfälle till övertagande (NJA 1978 s. 347 I och II). En förklaring att boet inte avser att utnyttja den möjligheten innebär emellertid inte utan vidare att boet också avstår från den berörda egendomen till förmån för gäldenären. Det avgörande är här vilken inställning boet haft till denna fråga i det enskilda fallet. (Se framför allt rättsfallet NJA 1999 s. 777 med hänvisningar.)

En annan bestämmelse av viss betydelse för den här aktuella frågan är 8 kap. 6 § konkurslagen. Enligt bestämmelsens andra stycke får konkursförvaltaren - i visst fall efter samtycke av berörda borgenärer - lämna fast egendom, som är svår eller omöjlig att sälja, osåld i konkursen. Det anges inte att egendomen får överlämnas till gäldenären under pågående konkurs. Det framgår vidare av första stycket, att en förvaltare som under konkursen säljer egendom till konkursgäldenären eller någon denne närstående person måste iaktta särskilda försiktighetsåtgärder (se även 8 kap. 7 § första stycket angående lös egendom).

Reglerna om näringsförbud kan också behöva beaktas vid bedömningen av förvaltarens rätt att abandonera egendom till gäldenären. En gäldenär kan ha ålagts särskilt näringsförbud. Men därutöver gäller med vissa undantag ett generellt näringsförbud under konkursen för alla gäldenärer som är fysiska personer (se 6 kap. 1 § konkurslagen). Att en gäldenär som är juridisk person är förhindrad att driva någon som helst egen verksamhet under konkursen synes av lagstiftaren ha betraktats som en självklarhet (jfr prop. 1986/87:90 s. 239 f.). När frågan om abandonering diskuteras bör därför framhållas att meningen inte kan vara att ge gäldenären ett incitament att bryta mot näringsförbudet.

Vad beträffar abandonering av en pantsatt fastighet kan slutligen i detta sammanhang noteras att en panthavare, som kan styrka att egendomen inte räckt för att betala hela hans fordran, har rätt att få utdelning i konkursen för

sin resterande, oprioriterade, fordran mot konkursgäldenären. Vad som händer med fastigheten efter abandoneringen kan därför ha betydelse även för konkursboet.

En reglering av ett abandoneringsinstitut i svensk rätt skulle aktualisera en rad olika frågor. I detta avseende kan följande anmärkningar göras.

Inledningsvis kan, bland annat med stöd av tankegångarna i norsk rätt, framhållas att syftet med ett abandoneringsinstitut helt och hållet torde vara att tillgodose konkursboets intressen (jfr t.ex. NOU 1993:16 s. 190 f.). Något hänsynstagande till gäldenärens behov eller önskemål är det inte fråga om. Tanken är således inte att gäldenären skall återfå rådigheten över viss egendom för att han skall få hjälp att komma på fötter eller något liknande.

De skäl som anses kunna motivera abandoneringsinstitutet sammanhänger med att det finns viss egendom som är utan ekonomiskt intresse för boet, framför allt på det sättet att egendomen orsakar sådana kostnader eller är förknippad med sådana skyldigheter att den för konkursboets del får ett negativt värde; innehavet av tillgången leder till att den totala tillgångssidan i boet urholkas eller riskerar att urholkas, t.ex. om egendomen har en skadepotential för människor eller miljö som kan leda till framtida utgifter. Abandonering kan då vara ett sätt för konkursboet att gardera sig mot att de existerande tillgångarna blir reducerade.

Ett exempel på en situation där egendom kan orsaka svåröverkomliga kostnader för boet föreligger då konkursboet saknar medel att täcka eventuella försäljningskostnader för en fastighet, en situation som aktualiserats i nu förevarande fall. I rättsfallet NJA 1999 s. 358 fastslags att en förvaltare som av egna medel betalat kostnaderna för försök att sälja fastigheter, som visade sig vara osäljbara, inte kunde få dem ersatta som konkurskostnad. För närvarande är emellertid en lagändring i 14 kap. 2 § konkurslagen nära förestående, som innebär att sådana kostnader i sista hand kommer att betalas av staten (prop. 2004/05:35).

Den centrala och mest problematiska frågan är emellertid i vad mån konkursboet kan frigöra sig från ett ansvar, särskilt för olika offentligt rättsliga förpliktelser, genom att ta sin hand ifrån egendomen. I boet kan t.ex. ingå en fastighet på vilken det finns miljöfarligt avfall eller farliga kemikalier eller en byggplats med farliga anordningar där säkerhetsåtgärder måste vidtas, men det kan också vara fråga om att hanteringen av viss egendom leder till skattskyldighet för boet. Varje särskilt fall fordrar här en ingående analys av vilket ansvar som åvilar boet och om detta i så fall kan övervältras på någon annan. Varje fråga måste bedömas i sitt eget sammanhang. Generella uttalanden är svåra att göra innan en fullständig genomgång av de olika tänkbara situationerna företagits. - Det kan anmärkas att den norske lagstiftaren valt att inte ta ställning till det nu angivna problemet, utan endast reglerat relationen mellan boet och konkursgäldenären.

Även då det gäller den inbördes relationen mellan konkursboet och konkursgäldenären ger ett abandoneringsinstitut upphov till ett antal frågor som bör regleras. Utgångspunkten är härvidlag att abandoneringen, som nämnts, sker i konkursboets intresse. Hänsyn bör också tas till den speciella relation som föreligger mellan gäldenären och hans konkursbo. Det är inte i vanlig mening fråga om två parter med motstridiga intressen. Konkursförvaltarens uppgift är att utreda och avveckla gäldenärens konkurs med så gott resultat som möjligt. Att borgenärerna får högsta möjliga utdelning måste emellertid också vara något som är önskvärt ur gäldenärens egen synvinkel.

Samma tankegångar ligger till grund för den norska bestämmelsen i § 117 b konkursloven, där vissa regler uppställs som skall tillgodose konkursboets intressen gentemot konkursgäldenären.

Till att börja med finns det naturligtvis en risk att boet vilseleds av gäldenären, t.ex. avseende egendomens värde eller underhållskostnader, därför att denne är angelägen om att för egen del få rådighet över egendomen, som han kanske har särskild kunskap om. Den situationen regleras i den norska bestämmelsen. I denna anges att konkursförvaltaren får ta tillbaka abandoneringsbeslutet, om gäldenären har lämnat oriktiga upplysningar eller undanhållit upplysningar av betydelse för beslutet. Detsamma gäller enligt förarbetena om rättshandlingen är ogiltig enligt allmänna avtalsrättsliga principer, t.ex. om det skulle strida mot tro och heder att återropa beslutet. Om egendomen under tiden har förvärvats av tredje man kan beslutet dock inte rivas upp.

En annan risk som föreligger är att gäldenären säljer egendomen med vinst eller på annat sätt utnyttjar denna så att han gör en vinst. I och för sig skall abandonering inte ske av egendom som kan ge vinst. Men om så ändå skett är det, enligt de norska förarbetena, rimligt att det är borgenärerna i konkursen som får glädje av överskottet. I § 117 b konkursloven finns därför en regel av innebörd att konkursförvaltaren kan kräva att det överskott (dvs. intäkter minus utgifter) som gäldenären erhållit genom att sälja eller hyra ut egendomen eller på något annat sätt, skall överlämnas till konkursboet. Det framhålls i förarbetena att gäldenären har all anledning att ta hand om egendomen på bästa sätt för att försöka att om möjligt reducera eller eliminera förlusten för de borgenärer som inte får full täckning i konkursen. (Se Ot. prp. nr 26, 1998-99, s. 237 och NOU 1993:16 s. 198.)

Det framgår av det anförda att även den inbördes relationen mellan boet och konkursgäldenären reser frågor som måste övervägas och regleras. Ytterligare frågor som bör besvaras rör bl.a. tillvägagångssättet vid abandoneringen, t.ex. avseende eventuella formkrav och möjligheten att uppställa eventuella föreskrifter, liksom vad som skall gälla beträffande en borgenärs rätt att utmäta abandonerad egendom.

Det som ovan redovisats innebär sammanfattningsvis följande. En reglering av ett abandoneringsinstitut i svensk rätt förutsätter ett ingående övervägande av ett flertal frågor av delvis svår beskaffenhet, framför allt då det gäller konkursboets möjlighet att frigöra sig från ansvar för den abandonerade egendomen, men även då det gäller den inbördes relationen mellan boet och konkursgäldenären. Reglerna måste också anpassas till vad som gäller beträffande t.ex. juridiska personers möjlighet att leva vidare efter en konkurs och till reglerna om näringsförbud för konkursgäldenär som är fysisk person. Härutöver måste ett antal frågor av mer detaljerad karaktär besvaras, såsom beträffande tillvägagångssättet vid abandoneringen. Det synes knappast ändamålsenligt att låta alla dessa frågor lösas var och en för sig i en rad successiva rättsprocesser. Det naturliga tillvägagångssättet måste vara att lagstiftaren tar ett samlat grepp om ämnet.

HD:s beslut meddelat: den 17 december 2004.

Mål nr: Ö 3190-02.

Lagrum: 3 kap. 3 § och 7 kap. 8 § konkurslagen (1987:672).

Rättsfall: NJA 1996 s. 46 och NJA 1999 s. 777.

Sökord: Konkurs; Abandonera; Konkursförvaltning; Konkursförvaltare
